

DE UPANISHADS

Deel III

Hoofdstuk 1

1. Janaka, de koning van Videha, liet een offerritueel verrichten, waarbij de priesters vele geschenken werden gegeven. Brahmanen uit Kuru en Pānchāla hadden zich aan zijn hof verzameld.

Het benieuwde de koning wie onder al deze kenners van de Veda's boven alle anderen uitstak. Hij bracht duizend koeien bijeen in een kraal en liet aan elke hoorn van elke koe tien gouden munten hangen.

2. Hij sprak tot hen: 'Geachte brahmanen, laat hem die, waar het de kennis van Brahman betreft, de meest voortreffelijke onder u is, deze koeien naar huis voeren.'

Geen van de brahmanen durfde de uitdaging aan. Maar toen zei Yājñavalkya tot een van zijn leerlingen: 'Sāmashravas, breng deze koeien naar huis.'

Sāmashravas deed wat hem gezegd werd. De brahmanen reageerden furieus. 'Hoe waagt hij te beweren dat hij superieur is aan ons?'

Een van de priesters van koning Janaka, Ashvala geheten, stapte naar voren en vroeg Yājñavalkya: 'Yājñavalkya, denk je dat je de beste onder ons bent?'

Yājñavalkya antwoordde: 'Wij buigen voor hem die alle anderen overtreft in zijn kennis van Brahman. Het enige wat ons interesseert, zijn de koeien.'

Daarop besloot Ashvala hem te ondervragen.

(...)

[De vragen waaraan Ashvala Yājñavalkya onderwerpt, betreffen rituelen rondom de dood en het offer en zijn niet in de vertaling opgenomen.]

Hoofdstuk 2

1. Toen vroeg Ārtabhāga, afkomstig uit de lijn van Jāratkāru, hem: 'Yājñavalkya, hoeveel grijpers (*graha's*) en hoeveel overgrijpers (*ati-graha's*) zijn er?'

'Er zijn acht grijpers en acht overgrijpers.'

'Welke zijn dat?'

2. 'De inademing is een grijper. Ze wordt beheerst door de overgrijper "geur", want iemand ruikt een geur door de inademing.

3. Spraak is een grijper. Ze wordt beheerst door de overgrijper "naam", want iemand maakt een naam kenbaar door spraak.

4. De tong is een grijper. Zij wordt beheerst door de overgrijper "smaak", want iemand onderscheidt smaken met zijn tong.

5. Het oog is een grijper. Het wordt beheerst door de overgrijper "vorm", want iemand ziet vormen met het oog.

6. Het oor is een grijper. Het wordt beheerst door de overgrijper "geluid", want iemand hoort geluiden met het oor.

7. Het denkvermogen is een grijper. Het wordt beheerst door de overgrijper "verlangen", want iemand koestert verlangens met het denkvermogen.

8. De handen zijn een grijper. Ze worden beheerst door de overgrijper "handelen", want iemand handelt met zijn handen.

9. De huid is een grijper. Zij wordt beheerst door de overgrijper "aanraking", want iemand voelt een aanraking via de huid. Dit zijn de acht grijpers en hun overgrijpers.'

10. 'Yājñavalkya, alle dingen zijn voedsel voor de dood. Voor welke godheid is de dood voedsel?'

'Vuur is de dood. Het is het voedsel van water. Wie dit weet, overwint het wederkerende sterven.'

11. 'Yājñavalkya, als een mens sterft en deze wereld verlaat, gaan de levensstromen dan opwaarts uit hem of niet?'

'Nee,' zei Yājñavalkya, 'ze blijven hier, bijeengehouden door het lichaam. Ze doen het levenloze lichaam zwellen, en zo ligt het daar, opgezwollen, dood.'

* *Graha*, 'dat wat gewaar wordt' of 'bezit neemt van', de zintuiglijke vermogens; *ati-graha*, 'dat wat groter (*ati*) is dan *graha*', de zintuiglijke objecten.

12. ‘Yājñavalkya, als de mens gestorven is, wat is het dan dat hem niet verlaat?’

‘De naam. De naam is oneindig. Oneindig zijn alle goden. Wie dit weet, betreedt een wereld die zonder einde is.’

13. ‘Yājñavalkya, als een mens gestorven is en zijn spraak is opgegaan in vuur, zijn adem in de wind, zijn oog in de zon, zijn denkvermogen in de maan, zijn oor in de windstreken, zijn lichaam in de aarde, zijn zelf in ruimte, zijn haar in de planten en bomen en zijn bloed en zijn zaad in water, wat wordt er dan van die persoon?’

‘Geef me je hand, beste Ārthabhāga. Wat je vraagt, zullen we onderling bespreken. Dit onderwerp leent zich niet voor een groot publiek.’

Weg van de menigte onderhielden ze zich met elkaar. Ze spraken uitsluitend over handelen en waren vol lof. Want het is omdat hij het goede doet, dat een mens goed wordt, en slecht omdat hij het slechte doet.

Daarop zweeg Ārthabhāga Jāratkārava.

Hoofdstuk 4

1. Toen vroeg Ushasta, de zoon van Chākra, hem: ‘Yājñavalkya, verklaar me het Brahman dat onmiddellijk (*sākshāt*) en evident (*aparoksha*) is – het Zelf dat in alles verblijft.’

‘Het Zelf dat in alles is, is in je.’

‘Maar welk is het Zelf dat in alles is, Yājñavalkya?’

‘Dat wat inademt met de inademing (*prāna*) is het Zelf dat in je en in alles is. Dat wat uitademt met de uitademing (*apāna*) is het Zelf dat in je en in alles is. Dat wat [het lichaam] doordringt met de doordringende ademstroom (*vyāna*) is het Zelf dat in je en in alles is. Dat wat omhoog beweegt met de opwaartse ademstroom (*udāna*) is het Zelf dat in je en in alles is. Dit is het Zelf in je, het Zelf dat in alles is.’

2. Ushasta, de zoon van Chākra, zei: ‘Je verklaart het zoals iemand vertelt wat een koe of een paard is. Spreek over het Brahman dat onmiddellijk en evident is – het Zelf dat in alles verblijft.’

‘Dit is het Zelf dat in je en in alles is.’

‘Maar wát is het Zelf dat in alles is, Yājñavalkya?’

‘Hoe kun je de ziener van het zien zien? Hoe kun je de hoorder van

het horen horen? Hoe kun je de denker van het denken denken? Hoe kun je de kenner van het kennen kennen? * Dit is het Zelf in je, het Zelf dat in alles is. Alles wat anders is dan dit, draagt ellende in zich.’

Daarop zweeg Ushasta, de zoon van Chākra.

Hoofdstuk 5

1. Toen vroeg Kahola, de zoon van Kaushitaka, hem: ‘Yājñavalkya, verklaar me het Brahman dat onmiddellijk en evident is – het Zelf dat in alles is.’

‘Dit is het Zelf in je, dat in alles is.’

‘Maar welk is het Zelf dat in alles is, Yājñavalkya?’

‘Het is dat wat honger en dorst, leed en begoocheling, ouderdom en dood overstijgt. Omdat hij dit Zelf kent, geeft de brahmaan het verlangen naar zonen, naar rijkdom en naar de werelden op, en leidt hij een zwerfend bestaan als bedelmonnik. Het verlangen naar zonen is als het verlangen naar rijkdom, het verlangen naar rijkdom is als het verlangen naar de werelden. Het zijn niet meer dan verlangens.

Laat de brahmaan alle kennis die hij heeft opgedaan als een onbevredigende last van zich afwerpen en leven als een kind. Laat hij vervolgens niet alleen afzien van kennis, maar ook van een kinderlijk leven, en een zwijgende wijze (*muni*) worden. Als hij dan zowel de staat van stilte als het tegendeel daarvan [niet-stilte] als onbevredigend heeft afgeworpen, is hij een ware kenner van Brahman geworden.’

‘Hoe gedraagt die kenner van Brahman zich?’

‘Zoals hij is, zo is hij,’ sprak Yājñavalkya. ‘Alles wat anders is dan dit, draagt ellende in zich.’

Daarop zweeg Kahola, de zoon van Kaushitaka.

* Dit betekent niet dat er geen kennen van het kennende mogelijk is, maar dat dit kennen niet mogelijk is vanuit een dualistisch standpunt, vanuit een subject-objectrelatie. De uitnodiging is om te kijken voorafgaand aan je individuele blik, om niet te zien als een ‘iemand’. Dan blijkt de evidentie van het Zelf als voortdurend aanwezig Bewustzijn.

Hoofdstuk 6

1. Toen vroeg Gārgī, de dochter van Vāchaknavī hem: ‘Yājñavalkya, als dit alles doordrongen wordt door water, wat is het dan dat water doordringt?’

‘Lucht, Gārgī.’

‘Wat is het dat lucht doordringt?’

‘De hemel, Gārgī.’

‘Door wat wordt de hemel doordrongen?’

‘Door de wereld van de hemelnimfen, Gārgī.’

‘Door wat wordt de wereld van de hemelnimfen doordrongen?’

‘Door de zon, Gārgī.’

‘Door wat wordt de zon doordrongen?’

‘Door de maan, Gārgī.’

‘Door wat wordt de maan doordrongen?’

‘Door de sterren, Gārgī.’

‘Door wat worden de sterren doordrongen?’

‘Door de wereld van de goden, Gārgī.’

‘Door wat wordt de wereld van de goden doordrongen?’

‘Door de wereld van Indra, Gārgī.’

‘Door wat wordt de wereld van Indra doordrongen?’

‘Door de wereld van Prajāpati, Gārgī.’

‘Door wat wordt de wereld van Prajāpati doordrongen?’

‘Door de wereld van Brahmā, Gārgī.’

‘Door wat wordt de wereld van Brahmā doordrongen?’

Toen zei Yājñavalkya: ‘Voer je vragen niet te ver, Gārgī, anders valt je hoofd van je romp. Je stelt vragen over een godheid waarover je niet hoort te speculeren. Weet waar de grens ligt van dit soort onderzoek, Gārgī.’

Daarop zweeg Gārgī, de dochter van Vāchaknavī.

Hoofdstuk 7

1. Toen vroeg Uddālaka, de zoon van Āruna, hem: ‘Yājñavalkya, wij verbleven in het land van de Madras, in het huis van Patañcala Kāpya. Daar bestudeerden we de geschriften over de offerrituelen. Zijn vrouw

nu bleek bezeten door een hemelnimf. We vroegen hem wie hij was.

Hij zei: “Ik ben Kabandha, de zoon van Ātharvan.”

Vervolgens zei hij tegen Patañcala Kāpya en tegen iedereen aanwezig: “Kāpya, ken je de Draad (sūtra) waarmee dit leven, het volgende leven en alle schepsels bijeengehouden worden?”

Patañcala Kāpya antwoordde: “Ik ken hem niet, heer.”

Daarop zei de hemelnimf tegen hem en zijn leerlingen: “Kāpya, ken je de Innerlijke Bestuurder (antar-yāmin), die van binnenuit regeert over dit leven en het leven hierna en over alle schepsels?”

Patañcala Kāpya zei: “Ik ken hem niet, heer.”

Toen zei de hemelnimf: “Wie de Draad en de Innerlijke Bestuurder kent, is een kenner van Brahman. Hij kent de werelden, de goden, de Veda’s, de schepsels, het zelf, hij kent alles.”

Hij onderwees het ons allen. Ik ken het. Als jij, Yājñavalkya, de Draad en de Innerlijke Bestuurder niet kent en toch de koeien meeneemt, dan zal je hoofd van je romp vallen.’

‘Gautama, ik ken de Draad en de Innerlijke Bestuurder.’

‘Iedereen kan wel zeggen: “Ik ken het, ik ken het.” Zeg ons wat je weet.’

2. ‘De wind (vāyu) is de Draad, dat wat dit leven en het volgende en alle schepsels bijeenhoudt. Daarom, Gautama, zeggen mensen wanneer iemand gestorven is dat zijn ledematen zijn losgeknoopt, want, als door een draad aaneengeregen, houdt de wind [de levensadem] ze bijeen.’

‘Dat is juist, Yājñavalkya. Vertel me nu over de Innerlijke Bestuurder.’

3. ‘Dat wat verblijft in de aarde, maar wat niet de aarde is, wat door de aarde niet gekend wordt, maar wiens lichaam de aarde is en wat de aarde van binnenuit regeert, is de Innerlijke Bestuurder. Dat is het Zelf in je, het Onvergankelijke (akshara).

4. Dat wat verblijft in het water, maar wat niet het water is, wat door het water niet gekend wordt, maar wiens lichaam het water is en wat het water van binnenuit regeert, is de Innerlijke Bestuurder. Dat is het Zelf in je, het Onvergankelijke.

5-22. (...) [Yājñavalkya vervolgt zijn opsomming met de overige natuurlijke fenomenen (de goden): het vuur, het luchtruim, de lucht, de hemel, de zon, de windstreken, de maan en de sterren, ruimte, duis-

ternis en licht. Dan noemt hij de schepsels en vervolgens de bestanddelen van de persoon: adem, spraak, oog, oor, denkvermogen, huid, intelligentie en tot slot:]

23. ‘Wat verblijft in het geslacht, maar wat niet het geslacht is, wat door het geslacht niet gekend wordt, maar wiens lichaam het geslacht is en wat het geslacht van binnenuit regeert, is de Innerlijke Bestuurder. Dat is het Zelf in je, het Onvergankelijke.’

Het is de ziener die niet gezien wordt, de hoorder die niet gehoord wordt, de denker die niet gedacht wordt, de kenner die niet gekend wordt. Er is geen andere ziener dan dat, geen andere hoorder dan dat, geen ander denker dan dat, geen ander kenner dan dat. Dat is de Innerlijke Bestuurder. Dat is het Zelf in je, het Onvergankelijke. Alles wat anders is dan dat, draagt ellende in zich.’

Daarop zweeg Uddālaka, de zoon van Āruna.

Hoofdstuk 8

1. Toen zei Gārgī, de dochter van Vāchaknavī: ‘Geachte brahmanen, ik zal hem twee vragen stellen. Als hij deze weet te beantwoorden, zal niemand van u hem kunnen overtreffen in het uiteenzetten van Brahman.’

‘Stel je vragen, Gārgī.’

2. Ze zei: ‘Twee vragen heb ik, Yājñavalkya. Wees gewaarschuwd, want zoals een krijgshaftige strijder uit Kāshi of Videha, gewapend met twee vervaarlijke, met bamboe gepunte pijlen, zijn vijand nadert, zijn boog spant en zich opmaakt om de dodelijke pijlen op hem af te vuren, zo richt ik mijn twee vragen tot jou, Yājñavalkya.’

‘Stel je vragen, Gārgī.’

3. ‘Wat, Yājñavalkya, doordringt dat wat boven de hemel is en beneden de aarde, wat zowel hemel en aarde is en alles daartussen, en waarvan men zegt dat het verleden, heden en toekomst omvat?’

4. ‘Wat boven de hemel is en beneden de aarde, Gārgī, wat zowel hemel en aarde is en alles daartussen, en waarvan men zegt dat het verleden, heden en toekomst omvat, wordt doordrongen door ruimte.’

5. Gārgī zei: ‘Ik buig voor je, Yājñavalkya, want je hebt mijn vraag volledig beantwoord. Maak je nu op voor mijn tweede vraag.’

‘Stel je vraag, Gārgī.’

6-7. (...) [Vers 6 en het eerste deel van vers 7 is een herhaling van de verzen 3 en 4.]

‘Wat doordringt ruimte?’

8. ‘Dat, Gārgī, is wat de kenners van Brahman “het Onvergankelijke” (akshara) noemen. Het is grof noch fijn, kort noch lang, gloeiend [als vuur] noch hechtend [als water], schaduw noch duisternis. Het is niet de lucht, noch is het de ruimte. Het heeft smaak noch geur en is zonder ogen of oren, zonder spraak of denkvermogen. Het is niet stralend, noch is het de levensadem. Het heeft geen gezicht en is zonder maat, zonder binnen of buiten. Het eet niets en wordt door niets gegeten.’

9. Onder de almachtige heerschappij van het Onvergankelijke, Gārgī, worden zon en maan op hun plaats gehouden. Onder de almachtige heerschappij van het Onvergankelijke, Gārgī, worden hemel en aarde op hun plaats gehouden. Onder de almachtige heerschappij van het Onvergankelijke, Gārgī, deelt de tijd zich in seconden en uren, in dagen en nachten, in maanden, seizoenen en jaren. Onder de almachtige heerschappij van het Onvergankelijke, Gārgī, stromen sommige rivieren van de wit besneeuwde bergen naar het oosten, sommige naar het westen en volgen andere een weer andere, hun voorgeschreven koers. Onder de almachtige heerschappij van het Onvergankelijke, Gārgī, prijzen de mensen de mens die ruimhartig geeft, zijn de goden de offeraar toegenegen en leunen de vaderen op de offers voor de voorouders.

10. Gārgī, een mens kan hier in deze wereld vele duizenden jaren lang zijn offerrituelen verrichten, de goden prijzen met zijn gebeden en de strengste ascese beoefenen, maar wanneer hij het Onvergankelijke niet kent, zal het allemaal vergeefs zijn.

Treurig en meelijwekkend is de mens die sterft zonder het Onvergankelijke te kennen. Maar wie het Onvergankelijke kent vóórdat hij deze wereld verlaat, is een kenner van Brahman.

11. Het Onvergankelijke, Gārgī, wordt niet gezien, maar het is de Ziener. Het wordt niet gehoord, maar het is de Hoorder. Het wordt niet gedacht, maar het is de Denker. Het wordt niet gekend, maar het is de Kenner. Er is geen andere ziener dan dit, geen andere hoorder dan dit, geen andere denker dan dit, geen andere kenner dan dit. Dit Onvergankelijke, Gārgī, is wat de ruimte doordringt.’

12. Gārgī zei: ‘Gezegende brahmanen, prijs uzelf gelukkig dat u uw hoofd mag buigen en niet de confrontatie met deze man hoeft aan te gaan. Zoals hij Brahman aan het licht brengt, kan geen van u hem ooit overtreffen.’

Daarop zweeg ook Gārgī, de dochter van Vāchaknavī.

Hoofdstuk 9

1. Toen vroeg Vidagdha, de zoon van Shākala, hem: ‘Hoeveel goden zijn er, Yājñavalkya?’

Yājñavalkya antwoordde: ‘Zo veel als genoemd worden in de hymne van de loftuiting aan de goden: driehonderddrie en drieduizend drie.’

‘Juist, Yājñavalkya,’ sprak Vidagdha, ‘maar hoeveel goden zijn er werkelijk?’

‘Drieëndertig.’

‘Juist, maar hoeveel goden zijn er werkelijk, Yājñavalkya?’

‘Zes.’

‘Juist, maar hoeveel goden zijn er werkelijk, Yājñavalkya?’

‘Drie.’

‘Juist, maar hoeveel goden zijn er werkelijk, Yājñavalkya?’

‘Twee.’

‘Juist, maar hoeveel goden zijn er werkelijk, Yājñavalkya?’

‘Anderhalf.’

‘Juist, maar hoeveel goden zijn er werkelijk, Yājñavalkya?’

‘Een.’

‘Juist,’ zei Vidagdha, ‘maar wie, Yājñavalkya, zijn de driehonderddrie en de drieduizend drie?’

2. ‘Dat zijn alleen hun manifestaties. Er zijn niet meer dan drieëndertig goden.’

‘Welke zijn die drieëndertig?’

‘De acht Vasu’s, de elf Rudra’s en de twaalf Āditya’s – samen met Indra en Prajāpati maken ze drieëndertig.’

3. ‘Wie zijn de Vasu’s?’

‘Vuur, aarde, lucht, luchtruim, zon, hemel, maan en sterren. Daar berusten de werelden op. Daarom worden ze Vasu’s genoemd.’

4. ‘Wie zijn de Rudra’s?’

‘De tien ademstromen in het menselijk lichaam, met het zelf [denkvermogen] als elfde. Als ze dit sterfelijke lichaam verlaten, doen ze de mensen wenen van verdriet. Daarom worden ze Rudra’s genoemd.’

5. ‘Wie zijn de Āditya’s?’

‘De twaalf maanden van het jaar. Dat zijn de Āditya’s, want in hun voortgaan nemen ze alles met zich mee. Daarom worden ze Āditya’s genoemd.’*

6. ‘Wie zijn Indra en Prajāpati?’

‘Indra is de donder en Prajāpati is het offer.’

‘Wie is de donder?’

‘De bliksemschicht.’

‘Wie is het offer?’

‘De [offer]dieren.’

7. ‘Welke zijn de zes goden?’

‘Vuur, aarde, lucht, middenruimte, zon en hemel, dat zijn de zes. Want het hele universum is deze zes.’

8. ‘Welke zijn de drie goden?’

‘De drie werelden, want hierin zijn alle goden ondergebracht.’

‘Welke zijn de twee goden?’

‘Voedsel en levensadem.’

‘Welke is de anderhalve god?’

‘De wind die reinigt.’

9. ‘Wat dit betreft, zijn er mensen die zich afvragen: “Hoe kan de wind, die beweegt als één, anderhalf zijn?”

‘Hij is anderhalf (*adhyardha*), omdat de wind alle dingen de mogelijkheid geeft tot volle wasdom (*adhyārdhnoti*) te komen.’

‘Welke is de ene god?’

‘De levensadem. Het is Brahman. Men noemt het “dat wat voorbij (tyat) het bestaande is”’.

(...)

18. ‘Zeg eens, zoon van Shākala,’ sprak Yājñavalkya, ‘dien jij als werktuig van al deze erudiete brahmanen hier? Haal jij voor hen de kolen uit het vuur?’

* De Vasu’s schenken de ‘verblijfplaats’ (*vasu*) aan al wat leeft. De Āditya’s nemen het mee in de tijd en geven het voortbestaan, de Rudra’s doen het eindigen en vergaan (*rud*: ‘wenen’).

C O L O F O N

De Upanishads
ISBN/EAN 978 90 821434 3 0
NUR 718
1^e druk: 2015

Uitgave
Uitgeverij Nachtwind

© Tekst

Wim van de Laar

© Fotografie

Caroline Schröder, Hilversum

Boekverzorging

Jannie de Groot, Hilversum

Druk

Koninklijke Wöhrmann, Zutphen

Papier

Bandpapier: 135 grams houtvrij gesatineerd mc van Igepa, mat gelamineerd

Schutbladen: 120 grams houtvrij offset wit van Arctic Paper

Binnenwerk: 115 grams houtvrij offset creme van Arctic Paper

Lettertype

Trinité (roman wide)

Alle rechten voorbehouden

Dit boek is mede mogelijk gemaakt door de financiële steun van een aantal
‘Vrienden van de Upanishads’ en Stichting Boekenschop te Tilburg

Informatie over Wim van de Laar vind je op www.yogawimvandelaar.nl
en op www.nachtwind.nl

Dit boek is te bestellen via www.nachtwind.nl